

۱-عنوان فرایند

چارچوبی جهت ارتقا کیفیت و کاربردی نمودن واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات دانشجویان رشته بهداشت عمومی

۲-صاحبان فرایند:

زهرالسادات اسدی، هیات علمی گروه بهداشت عمومی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

۳-همکاران

:وحیده مقدم حسینی،معصومه هاشمیان، ابوالفضل رحمانی ثانی،علی اصغر خسروآبادی،

۴-محل اجرای فرایند

دانشکده بهداشت ، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

۵-نام دانشگاه:

دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

۶-گروه هدف فرایند

:دانشجویان بهداشت عمومی ترم یک کارشناسی.

۷-حیطه فرایند:تدوین برنامه آموزشی

۸-محور یا محورهای همسو با فرایند

: اصلاحات در آموزش علوم پزشکی ،آموزش علوم پزشکی پاسخگو،بومی سازی فرایند آموزشی،رویکرد نوین در فرایندهای آموزشی

۹-تاریخ اجرا

نیم سال اول سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹

۱۰-سطح اثرگذاری

اجرای این فرایند دارای تاثیرات آموزشی و فرهنگی و اقتصادی مطلوبی بر روی کیفیت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی،دانشکده بهداشت و دانشجویان رشته بهداشت عمومی داشته است که به تبع آن دارای تاثیرات آموزشی

مطلوبی بر روی ارتقای سلامت مراجعه کنندگان به مراکز بهداشتی و درمانی و کلینیکهای تابعه دانشگاه علوم پزشکی سبزوار داشته است .

۱۱- مقدمه

توجه به ارتقای سلامت جامعه و ارایه خدمات بهداشتی درمانی در جامعه در تمامی سطوح پیشگیری، با توجه به شرایط بومی و منطقه ای و امکانات موجود یکی از ارکان اساسی رشد، توسعه و عدالت در کشور میباشد. دانشگاهها به عنوان مکانی جهت تربیت نیروی انسانی نقش مهمی در ارتقای مهارتهای دانشجویان جهت ارایه خدمت در سطح کشور دارند. رشته بهداشت عمومی شاخه ای از علوم بهداشتی است که دانش آموختگان آن در جهت حفاظت، ارتقاء و باز سازی سلامت افراد جامعه فعالیت میکنند. دانش آموختگان این رشته باید مجهز به مجموعه ای از علوم، مهارت ها و اعتقاداتی باشد که در جهت حفظ، توسعه و ارتقاء سلامت جامعه تلاش کنند. دانش آموختگان آن انتظار می رود به برنامه ریزی، اجرا، نظارت و ارزشیابی برنامه های بهداشتی به منظور بالابردن سطح بهداشت جامعه بپردازد. هدف از دوره کارشناسی بهداشت عمومی، تربیت افرادی است که بتوانند در مراکز بهداشت شهرستانها مستقر شده تا با مشاوره با سایر کارشناسان و رده های بالاتر نیازها و مشکلات بهداشت عمومی منطقه تحت پوشش را شناسایی و بر اساس آن برنامه ریزی های لازم را به عمل آورده و بعلاوه بتوانند نحوه ارائه خدمات بهداشتی در سطوح پایینتر را نظارت نمایند. یکی از مهارتهای اساسی و مورد نیاز دانشجویان رشته های علوم پزشکی به خصوص دانشجویان رشته بهداشت جهت ارایه خدمت مناسب در تماس با جامعه، آموزش بهداشت و ارتباطات میباشد، متأسفانه این اعتقاد بسپیری از دانشجویان و برخی از اساتید از این واحد درسی انتزاعی و غیر کاربردی بودن این واحد درسی است، به گونه ای که تصور دانشجویان مجموعه ای از فضیلت غیر کاربردی و انتزاعی میباشد، در حالیکه این واحد درسی نقش بسیار اساسی را در ارتقا کیفی و کمی ارایه خدمات بهداشتی دارد و چنانچه تغییراتی در نحوه ارایه این واحد درسی داده شود میتوان انتظار بیشتری در زمینه کیفیت آموزشی واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات داشت. چنانچه دانشجویان حین ارایه مطالب در تماس با جامعه و محیط کاری آینده قرار گیرند و مطالب تیوری را در تماس با جامعه و پرسنل بهداشتی درمانی به صورت عملی تجربه نمایند میتوان انتظار داشت تا مفاهیم آموزشی قابل درک تر و پایدار در ذهن دانشجویان نقش بندد. لذا فرایند آموزشی حاصل با هدف بازنگری سرفصل ها و نحوه ارایه واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات در راستای دستیابی به چارچوبی جهت ارتقا کیفیت و کاربردی نمودن این واح در سی در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۰-۸۹ اجرا گردید .

۱۲- هدف کلی و اهداف اختصاصی:

هدف کلی:

ارتقاء کیفیت و کاربردی نمودن واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات دانشجویان رشته بهداشت عمومی

اهداف اختصاصی:

- دانشجویان مفاهیم آموزش بهداشت و ارتباطات را مرور کنند.
- دانشجو به کاربرد اصول یادگیری در محیط آموزشی بپردازد.
- دانشجو به انجام نیازسنجی در محیط مرکز بهداشتی- درمانی و یا مرکز مربوطه بپردازد.
- دانشجو قادر باشد تا بر اساس اولویت بدست آمده از برنامه عملیاتی آموزشی به تنظیم یک برنامه آموزشی بپردازد.
- دانشجو قادر باشد تا با توجه به تنظیم برنامه آموزشی و کاربرد اصول یادگیری حداقل یک برنامه را در محیط مربوطه اجراء کند.
- تعیین نگرش دانشجویان قبل و بعد از ارائه واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات.
- تعیین عملکرد دانشجویان در زمینه انجام نیازسنجی آموزشی
- تعیین عملکرد دانشجویان در زمینه برنامه عملیاتی.
- تعیین عملکرد دانشجویان در زمینه برنامه آموزشی.
- تعیین عملکرد دانشجویان در زمینه اجرای برنامه آموزشی.

۱۳- روش اجرا(حداکثر در ۳ صفحه A4):

روش اجراء بدین ترتیب بوده است که جمعیت هدف را دانشجویان رشته بهداشت عمومی در نیم سال دوم سال تحصیلی ۹۰-۸۹ که واحد درسی آموزش بهداشت را انتخاب کرده اند، تشکیل می دادند. ابتدای ترم از دانشجویان درخواست شد تا دیدگاه و نظرات خود را در رابطه با واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات بر روی برگه یادداشت کنند و به مدرس مربوطه ارائه دهند. سپس از دانشجویان خواسته شد تا بر اساس تمایل خود ۷ گروه ۳ نفره اعلام کنند. بعد از گروه بندی دانشجویان لیست مراکز بهداشتی- درمانی و کلینیکهای مربوطه با حیطة درسی دانشجویان به آنان ارائه و از آنان درخواست شد تا مراکز خود را انتخاب کنند. پس از انتخاب مراکز توسط دانشجویان و تایید آن

توسط مدرس مربوطه، هماهنگی لازم با اداره آموزش صورت و نامه های مورد نیاز تهیه و دانشجویان با حضور مربی به مراکز مورد نظر مراجعه کردند. لازم به ذکر است که مفاهیم و مرور مطالب تا ۴ جلسه اول بوده و دانشجویان از جلسه پنجم تا ششم به مراکز مراجعه کردند.

جلسات اول تا ۳ به ارائه اصول آموزش بهداشت و ارتباطات پرداخته شد و جلسه چهارم اصول مربوط با یادگیری. جلسه پنجم مباحث مربوط به نیاز سنجی ارائه شد و بعد از ارائه درس با هماهنگی به عمل آمده دانشجویان حداکثر ۲ هفته بعد از ارائه مطالب به مراکز مراجعه به انجام نیاز سنجی آموزشی در مرکز مربوطه و انتخاب شده پرداخته اند. در مراکز روند کار بدین ترتیب بوده است که دانشجویان به تک تک واحدهای بهداشت و یا کلینیک مربوطه مراجعه، داده های اپیدمیولوژیک را استخراج، با مسوول مرکز صحبت و با کارشناسان واحد مربوطه نیز در خصوص نیازهای آموزشی صحبت می کردند. در عین حال دانشجویان با مراجعین مرکز هم صحبت کرده و نیازهای آموزشی آنها را جویا می شدند. مدت کار در عرصه ۱ الی ۲ جلسه تعیین شد. پس از این مرحله از دانشجویان درخواست شد تا مطالب مربوط را سازمان بندی و در کلاس ارائه دهند.

حداقل ۴ گزارش سازمان دهی شده که نتیجه بازدید و انجام نیاز سنجی آموزشی توسط دانشجویان بود در کلاس ارائه گردید. طی ۲ جلسه دانشجویان به صورت کارگروهی وبا استفاده از تکنیک تفکر انتقادی به تصحیح گزارش پرداختند و در نهایت اولویت آموزشی مراکز تعیین گردید. از کلیه دانشجویان درخواست شد تا برنامه عملیاتی آموزشی نهایی را حداکثر تا ۲ هفته تدوین نمایند در ضمن به دانشجویان اطمینان داده شد تا در صورت نیاز به راهنمایی بیشتر مدرس مربوطه پاسخ گو سوالات در خارج از ساعات رسمی کلاس میباشد.

در فاصله تدوین برنامه عملیاتی آموزشی و تعیین اولویت آموزشی (حداکثر ۳ هفته)، اصول مربوط به تدوین طرح درس، اصول ارتباطات و اصول استفاده از رسانه های آموزشی به دانشجویان تدریس شد. همچنین پیش از ارائه درس مربوط به رسانه ها از دانشجویان درخواست شد تا رسانه های آموزشی را که با آن آشنایی دارند را جهت ارائه به کلاس بیاورند و همزمان به بحث در خصوص رسانه ها و اصول استفاده از آنها پرداخته شد. پس از طی ۳ الی ۴ جلسه دانشجویان به تهیه برنامه آموزشی برای حداقل یک جلسه پرداختند. بدین ترتیب که برنامه کلی آموزشی در برنامه عملیاتی مطرح شده بود و دانش جویان می بایست حداقل یک جلسه آموزشی را در قالب طرح درس یک جلسه ارائه دهند. روند تدریس در این مرحله بدین ترتیب بود یک جلسه آموزشی به آموزش تیوری اختصاص و در جلسه بعد دانشجویان با استفاده از تفکر انتقادی و بحث گروهی به اصلاح برنامه های مربوط به یک

جلسه آموزشی پرداختند. تمامی گروهها برنامه و طرح درس نهایی خود را حداکثر تا یک هفته بعد به مدرس ارایه دادند. سپس حداقل ۲ گروه به اجرای برنامه یک جلسه آموزشی خود در مرکز مربوطه پرداختند. و در پایان جلسه نحوه آموزش و اصول آموزشی به کار گرفته شده توسط دانشجویان بوسیله سایر دانشجویان مورد بحث قرار گرفت. همچنین در تمامی جلساتی که ارایه مسایل تیوری بوده است ۳۰ دقیقه پایانی کلاس اختصاص به مطالب آماده شده توسط دانشجویان اختصاص داشت. بدین ترتیب که ابتدای ترم دانشجویان در خصوص ارایه مطالب توجیه، مطالب توسط آنان انتخاب و بوسیله مدرس مربوطه تایید و در زمان تعیین شده توسط گروههای دانشجویان ارایه میشد. لازم به ذکر است عمده مطالب از پایگاههای اطلاعاتی توسط دانشجویان انتخاب و پس از تایید مدرس، ترجمه شده و سر کلاس متن فارسی ارایه میشد.

جلسات به صورت ۱۶ جلسه تیوری و ۶ جلسه عملی ارایه شد. مدت زمان جلسات تیوری ۱۲۰ دقیقه و مدت زمان جلسات عملی حداقل ۱۲۰ دقیقه بوده است و در تمام جلسات مدرس مربوطه حضور داشته است.

ارزشیابی فعالیت دانشجویان براساس موارد زیر صورت گرفت.

- ارزشیابی بر اساس حضور فعال در عرصه عملی
- ارزشیابی براساس تدوین گزارش نهایی حاصل از بازدید و نیازسنجی آموزشی
- ارزشیابی بر اساس تدوین برنامه آموزشی جهت حداقل یک جلسه آموزشی
- ارزشیابی بر اساس اجرای حداقل یک جلسه آموزشی
- حضور فعال و شرکت در مباحث گروهی
- ارایه مطالب آماده شده (کنفرانس) در ۳۰ دقیقه پایانی کلاس
- حضور به موقع و موارد انضباطی
- ارزشیابی پایان ترم به صورت امتحان تشریحی و ۱۲ نمره به آن اختصاص گرفت.
- ارزشیابی فرایند آموزشی بدین ترتیب صورت گرفت:
- ارزشیابی کیفی و کمی عملکرد دانشجویان بر اساس موارد مطرح شده فوق.
- نظرسنجی از دانشجویان در پایان ترم بر اساس سوالات باز که این سوالات بر ۳ حیطة تاکید داشت که شامل: نگرش دانشجویان در خصوص واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات، قبل و بعد از ارایه واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات.

▪ نگرش دانشجویان در خصوص کاربردی دانستن واحد درسی بعد از ارایه واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات

▪ نقش این واحد درسی در ارتقا دانش بهداشتی دانشجویان.

روند انجام ارزشیابی فرایند بدین ترتیب بود که ابتدای از دانشجویان خواسته شد تا نظرات خود را در برگه یادداشت کنند، پایان ترم قبل از آغاز امتحانات پایان ترم نیز از دانشجویان خواسته شد تا به سوالات پاسخ دهند، به دانشجویان اطمینان خاطر داده شد که نظرات آنان هیچ تاثیری در ارزشیابی پایان ترم آنها نخواهد داشت.

ارزشیابی فرایند به دلیل تعداد کم دانشجویان به صورت کیفی بوده است در عین حال در پایان فرایند جواب سوالات باز طبقه بندی و وارد نرم افزار SPSS گردید. همچنین فاز دیگر ارزشیابی بر اساس نمره پایان ترم دانشجویان میباشد که نتیجه آن پس از امتحان پایان ترم ارایه گردید.

نتایج

از ۲۲ دانشجو رشته بهداشت عمومی، ۲۱ دانشجو داوطلبانه به سوالات پاسخ دادند. کلیه دانشجویان در قالب گروههای ۳ یا ۴ نفره به ارایه کارهای گروهی و فعالیت هایی که از آنها انتظار میرفت طبق روندی که در قسمت اجرای فرایند ذکر گردید پرداختند.

چند نمونه از پاسخ های ارایه شده دانشجویان در خصوص دیدگاه آنها به واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات در ابتدای ترم

- "دیدگاه خوبی به این واحد درسی ندارم چراکه در دوران کاردانی مباحث به خوبی ارایه نشد"
 - "واحد درسی آموزش بهداشت را تکراری میدانم و این همان واحد تکراری دوران کاردانی است"
 - "علاقه زیادی به آموزش بهداشت ندارم و آنرا کاملا انتزاعی میدانم"
 - "احساس خوبی نسبت به این واحد درسی ندارم"
- چند نمونه از نظرات دانشجویان در پایان ترم تحصیلی
- "ابتدای ترم از آموزش بهداشت لذت نمیبردم ولی چند جلسه که گذشت نظرم تغییر کرد و متوجه شدم این درس میتواند نقش مفیدی در تجربه کاری من داشته باشد"

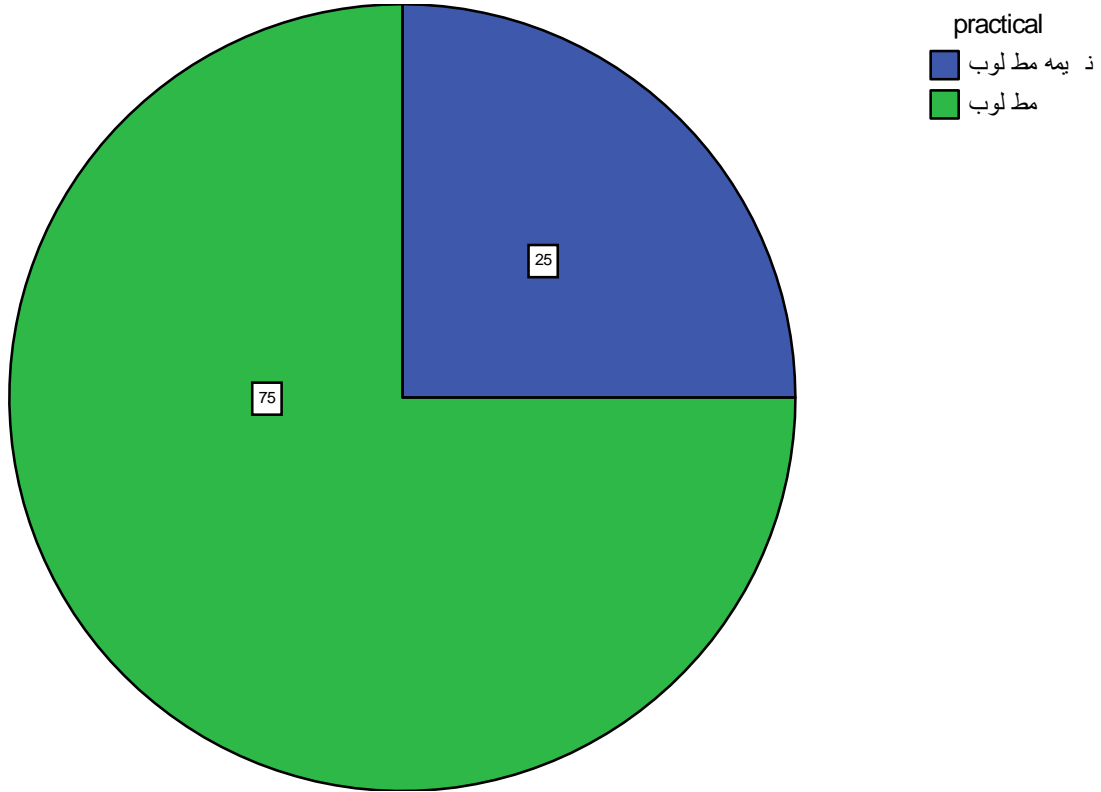
- "با توجه به آشنایی با دانشجویان ترم بالایی مباحث را تکراری میدونستم و میگفتم این همان درس دوران کاردانی است ولی حالا مطالب به گونه ای ارایه شده که تفاوت آنرا احساس میکنم"
 - چند نمونه از نظرات دانشجویان در خصوص کاربردی دانستن این واحد درسی:
 - "شاید تا زمانی که به کلینیک دیابت نرفته بودم احساس میکردم تمام آموزشها محدود به محیط کلاس است ولی در مرکز دیابت دیدم اطلاعات مفیدی دارم و باید سعی کنم اطلاعات خودرا به کار گیرم، به اعتقاد من ما خوب تونستیم آموزشهایی را در کلاس یاد گرفته بودیم در محیط به کار ببندیم"
 - "مباحث مطرح شده بسیار کاربردی و مهم بوده است و حداقل در زمینه کاری یاد گرفتیم که چرا اصولی را به کار ببندیم"
 - "تا حد متوسط کاربردی بوده است و به نظر من این واحد هر قدر عملی تر و کاربردی تر شود بهتر است"
- نتایج کمی حاصل از ارزشیابی فرایند بدین ترتیب بوده است :
- جدول شماره ۱ به مقایسه نگرش دانشجویان قبل و پس از پایان واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات میپردازد. جدول تغییر معنی داری را در تغییر نگرش دانشجویان قبل و بعد از گذراندن واحد درسی نشان میدهد.
- جدول شماره ۱: مقایسه نگرش دانشجویان نسبت به واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات قبل و بعد از گذراندن واحد درسی.

نتیجه آزمون	مطلوبیت نگرش پس از پایان دوره آموزشی			مطلوبیت نگرش قبل از دوره آموزشی		
	مطلوب	نیمه مطلوب	نامطلوب	مطلوب	نیمه مطلوب	نامطلوب
P=.../...	۱۵(۷۱/۴٪)	۴(۱۹٪)	۱(۴/۸٪)	۲(۹/۵٪)	۲(۹/۵٪)	۱۶(۷۶/۲٪)

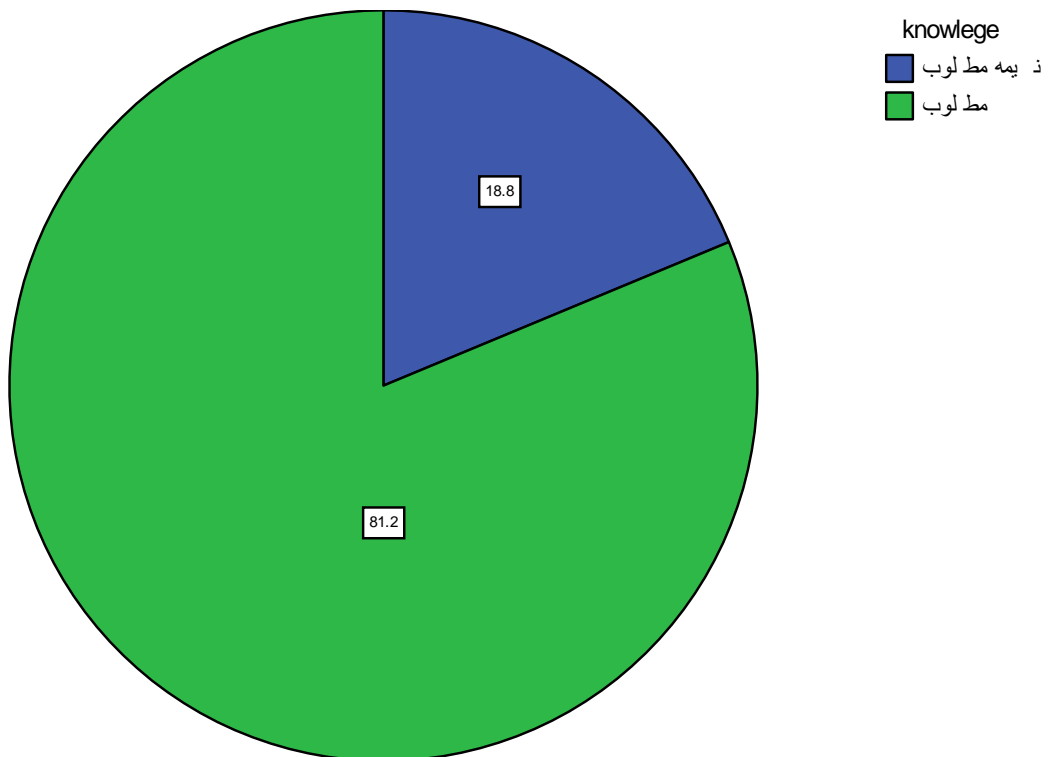
نمودار شماره یک درصد فراوانی نگرش دانشجویان در خصوص کاربردی بودن واحد درسی در پایان دوره آموزشی نشان میدهد.

نمودار شماره ۲: درصد فراوانی نگرش دانشجویان در خصوص نقش این واحد درسی در ارتقا آگاهی آنان را نشان میدهد.

1: در صد ف راواند ي ن گرش دانده شجويان در خ صوص ك ارب ردي ب ودن واحد در سي آموزش بهدا شت و ارته باطات

در صد فراوانی نگارش دانشجویان در خصوص نقش واحد درسی آموزش بهداشت و ارتقاء
جهت ارتقاء قاعده آگاهی دانشجویان

چگونگی معرفی نتایج

گزارش حاصل از انجام طرح به مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی سبزواری ارائه شده است. همچنین جهت ارائه به چهارمین جشنواره شهید مطهری نیز ارائه شده است.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه دانشجویان همگام با ارائه مطالب تیوری، در تماس با جامعه و مراکز کاری آینده قرار می‌گرفتند و به طور عملی نیز مطالب را به شکل کاربردی اجرا می‌کردند و همچنین با توجه به نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل به نظر می‌رسد با توجه به اهمیت آموزش بهداشت و ارتباطات در رشته‌های مرتبط با علوم پزشکی به خصوص بهداشت عمومی ارائه واحد درسی آموزش بهداشت و ارتباطات بدین شکل می‌تواند در کاربردی ارائه شدن و افزایش کیفیت واحد درسی به همراه افزایش رضایت مندی دانش جویان موثر باشد و ارائه این واحد درسی را از حالت انتزاعی خارج سازد. در عین حال پیشنهاد میشود این واحد درسی حداقل برای دانشجویان رشته بهداشت عمومی در قالب ۳ واحد درسی ارائه گردد.

تعداد کم دانشجویان ورودی کارشناسی بهداشت عمومی و محدود بودن ارائه این واحد درسی در زمان اجرای فرایند به دانشجویان بهداشت عمومی و نبودن گروه شاهد جهت مقایسه از چالش‌های انجام این فرایند بوده است. لذا پیشنهاد میشود تا در ترم‌های آتی و دانشگاه‌های دیگر واحد درسی بدین شکل ارائه و نتایج بررسی گردد. مشکلات اجرایی: علی‌رغم هماهنگی‌های صورت گرفته، عدم همکاری مناسب مراکز بهداشتی درمانی تاحدی روند اجرای فرایند را با اختلال روبرو میکرد.

تاییدیه

این فرایند تحت نظر معاونت محترم آموزشی، ریاست محترم دانشکده بهداشت و مراکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی سبزواری صورت گرفت که تاییده‌ها در مراکز فوق موجود میباشد.